

FRĂMINTĂRI ȚĂRĂNEȘTI ÎN JUDEȚUL DIMBOVIȚA ÎN PRAJMA ȘI ÎN TIMPUL REVOLUȚIEI DE LA 1848

Pîrvan Dobrin

Regulamentul Organic pe care Marx îl caracterizează a fi un adevărat „codice al muncii de clacă“, își propunea ca, prin înlăturarea „abuzurilor ce se introdusereră unul după altul în administrație“ și „care erau întrutotul împiedicătoare obșteștii fericiri“,¹ să statornicească un nou cadru juridic adaptat la noile condiții sociale, economice și politice existente în principatele române, la începutul deceniului al patrulea al secolului XIX.

Dacă prin prevederile secțiunii a VII-a, intitulată „Drepturi și datorii reciproce între proprietar și al său sătean“ din susmenționatul regulament, stăpînul de moșie, „proprietarul“ cum va fi numit de aici înainte, obținea deplină satisfacție, țăranul clăcaș se vedea pus într-o situație întrutotul mai grea decît cea din trecut, în special din cauza prevederilor referitoare la întinderea loturilor de pămînt legiuit, a normelor cu adevărat herculeene, stabilite pentru ziua de clacă, a îngrădirii dreptului de strămutare, precum și a neclarității prevederilor referitoare la învoielile pentru prisoase.

În ședința a II-a a Comisiei proprietății, din 11 august 1848, un deputat sătean declara : „Noi n-am știut nimic de regulamentul făcut de dumneavoastră (proprietarii) : ne-am pomenit cu el în spinare“.²

Nu ne-am propus în lucrarea de față să facem un studiu asupra regimului agrar instituit de Regulamentul Organic, literatura de specialitate a temei fiind destul de bogată. Ne vom limita la prezentarea permanentelor frămîntări sociale din lumea satului dîmbovițean, generate în principal, de inechitatea prevederilor regulamentului, în condițiile pătrunderii în economia rurală a relațiilor de tip capitalist, în anii ce au premers furtunosului an 1848, precum și în timpul evenimentelor revoluționare din acest an de răscruce.

Deceniul al cincilea al secolului trecut găsea țăranimea dîmbovițeană în plină frămîntare. Cererea crescîndă de produse agricole pe piață, în special cereale, mărește interesul proprietarilor și arendașilor de moșii pentru obținerea unor cantități sporite de produse, rezultatul fiind sporirea obligațiilor țăranilor clăcași, prin permanenta încălcare a prevede-

1. Regulamentul Organic, București 1832, p. 57.

2. Anul 1848 în principatele române, tom. III, București 1902, p. 344.

rilor și așa părtinitoare, ale Regulamentului Organic, la ocolirea, sau pur și simplu ignorarea acestor prevederi.

Sistemul arendării pământului era practicat pe majoritatea celor 182 de moșii, laice sau mănăstirești, din județul Dimbovița, lucrute de clăcași.³

Arendașul, acest interpus între proprietar și clăcaș, în dorința obținerii unui câștig cât mai substanțial, care să justifice efortul investirii de capital, recurge la o diversitate de mijloace de opresiune a celor ce lucrau pământul, devenind pentru aceștia personificarea răului social.

Lupta țăranii, în perioada la care ne referim, va căpăta un puternic impuls din partea ideilor novatoare ce începeau să circule tot mai intens în lumea satului, îmbrăcînd o mare varietate de forme, îndeobște cunoscute, începînd cu jalba și sfîrșind cu revolta împotriva opresorului.

Deosebit de semnificativă pentru prezentarea adevăratelor relații dintre proprietarii și arendașii de moșii pe deoparte și țăranii clăcași pe de alta, este ancheta întreprinsă în județul Dimbovița, ca urmare a numeroaselor jalbe ale locuitorilor, de către serdarul Nicolae Teodorescu, funcționar al Departamentului din Lăuntru, în luna aprilie 1845. Acesta raporta superiorilor săi reaua stare de lucruri existentă în relațiile dintre proprietari, arendași și țărani. Profitînd de neștiința de carte a masei de clăcași, proprietarii țineau registrele de socoteli foarte încilcit, cu numeroase plusuri în favoarea lor, iar în unele sate acestea lipseau cu desăvîrșire. Locuitorilor nu li se dădeau pogoanele legiuite de finețe și arătură, considerîndu-se mai convenabil invoielile pentru prisoase. Se constatau abuzuri și la dijmuirea produselor, pe unele moșii locuitorii fiind constrînși să dea dijmă cite 8 banițe de porumb la pogon. „Dijma produselor — menționează raportul — n-au voit proprietarii și arendașii a le lua din zece pomi unul și să-i culeagă numiții cu a lor cheltuială, ci le culeg lăcuiitorii prin vasele lor, și ca să-i împileze a le lua pomeniții cu un preț foarte scăzut, n-au voit a le lua nici din vasele lor dijma la vreunul... ci le-au ținut cu aceste mijloace, pînă s-au văzut siliți lăcuiitorii a le da proprietarilor și arendașilor cu orice preț... urmîndu-să aceasta pã la toate părțile acestui județ”.⁴

Însuși Departamentul din Lăuntru caracteriza abuzurile din județul Dimbovița ca „asupritoare și vrednice de toată mirarea”.⁵

Ca urmare a abuzurilor comise de proprietari și arendași, un număr impresionant de jalbe ale țăranilor sînt îndreptate către domnitor, Departamentul din Lăuntru, sau către autoritățile din județ.

În luna martie 1839, clăcașii de pe moșia Moara Brăiloiu, prin jalbă către domnitor, făceau cunoscute abuzurile comise de arendaș : perceperea taxei ierbăritului pentru islazul leguit, convertirea dijmei în bani și mărirea acesteia, taxe suplimentare pentru pomii roditori, micșorarea pogoanelor de arătură legiuite, „iar bătăile și caznele nu lipsesc din sat”, menționează jeluitorii.⁶

3. Cf. Ilie Corfus, Prisoasele în Țara Românească în primele două decenii ale Regulamentului Organic, în Studii-revista de istorie, 10, nr. 5, sept.-oct. 1966, p. 890.

4. Arh. St. Buc. fond M.A.I. inv. 314, dos. 64/1845, f. 4-9.

5. Ibidem, f. 8

6. Ibidem, Vornicia din Lăuntru, dos. 2212/1830, f. 4-5.

Ca urmare a multiplelor și împovărătoarelor obligații pe care le aveau față de proprietari și arendași, țărani clăcași recurg în dese cazuri la nesupunere.

În ianuarie 1839, dorobanții Ocîrmuirii județului Dimbovița erau trimiși în satul Crovu spre a obliga pe locuitori să efectueze transportul lemnului la București pentru pitarul Anastase Moscu, deoarece au refuzat în repetate rînduri.¹⁷ La 23 februarie 1842, Ocîrmuirea județului Dimbovița raporta Departamentului din Lăuntru că țărani clăcași de pe moșiile Bolovani și Boteni „nici într-un chip nu să supun, nici la copriinderea condițiilor, făcîndu-să desine-și stăpîni pe toate livezile și alte locuri de arătură”.¹⁸

Cercetările întreprinse au evidențiat faptul că nesupunerea clăcașilor s-a datorat abuzurilor și samavolniciilor comise de arendașul moșiei. Printr-un alt raport, Ocîrmuirea făcea cunoscut Departamentului că nici trimiterea dorobanților nu a putut determina pe locuitorii satului Pierșinari să plătească banii datorăți paharnicului Ioanide.¹⁹

Atunci cînd condițiile de viață se înrăutățesc la extrem și cînd dreptatea căutată se lasă așteptată în zadar, țărani, de revoltă fățis împotriva proprietarilor și arendașilor.

O asemenea revoltă are loc pe moșia Mitropoliei, din satele Adinca și Săcueni, la 21 iulie 1842, împotriva arendașului Ștefan Borănescu și a epistaților puși de acesta. Iată cum sînt descrise evenimentele, în raportul Ocîrmuirii jud. Dimbovița către Departamentul din Lăuntru: „S-au pomenit că vin o sumă de lăcuiori din satul Adinca și, unindu-să cu cei din Săcueni, au venit la casa arendașului... și deodată s-au pomenit că năvălesc asupra-i cu sălbăticiune și prinzîndu-l au început a-l da din mină-n mină, bătîndu-l foarte rău”.

În cele două sate au fost trimise mai multe cete de dorobanți pentru înăbușirea revoltei caracterizată drept „răzvrătitoare năvălire”. Revolta a fost înăbușită, 12 clăcași fiind arestați și puși în fiare. Pentru faptul că nu au anunțat autoritățile, aleșii satelor „s-au dojenit polițieneste... cu cite 25 lovituri la spate”, ca să nu mai „privească fără sfială la o asemenea răscoală și turburare a satelor...”²⁰

O altă revoltă a țărănilor clăcași și a robilor țigani are loc în luna iulie 1843, pe moșia Finta, proprietatea lui Iancu Bălăceanu. Pricina acestora cu proprietarul dura din anul 1840, cînd prin jalbă către domnitor făceau cunoscute grelele sarcini la care erau supuși „cu grozave cazne /și/ bătăi cu urzici pă piele”, față fiind și cinovnicul trimis de Ocîrmuirea județului Dimbovița.²¹

Cu toată intervenția dorobanților Subocîrmuirii plășii Ialomița, care au arestat 13 dintre locuitori, aceștia „nici într-un chip nu vor a se conforma celor pomenite, după toate măsurile ce s-au luat asupra-le... arătînd asemenea nesupunere și aici, la Ocîrmuire...”

17. Arh. St. București, fond Vornicia din Lăuntru, dos. 2160/1839, f. 68.

18. Ibidem, dos. 856/1842, f. 1-7.

19. Ibidem, dos. 1223/1843, f. 224.

20. Ibidem, dos. 1031/1842, f. 1-4.

21. Ibidem, dos. 1618/1840, f. 1.

Raportul înaintat de Ocîrmuire către Departamentul din Lăuntru numea și patru dintre clăcașii și robii care „s-au dovedit turburători și învățători celorlalți, de i-au adus în stare a nu aduce supunere”.²²

În decembrie 1842 documentele semnaleză și revolta a 60 familii de robi de pe moșia Sturzeni a vornicului Nicolae Băleanu, care înarmați cu ciomege, au atacat dorobanții Subocîrmuirii plășii Dîmbovița.²³

Evenimentele revoluționare din iunie 1848, Proclamația de la Izlaz, au avut un puternic ecou în sînul maselor de țărani, nesupunerea și revoltele luînd o amploare fără precedent. Țăranii refuzau în masă prestarea clăcii sau îndeplinirea celorlalte obligații către proprietarii de moșii.

Printr-o petiție adresată Departamentului din Lăuntru, la 14 iunie 1848, un grup de 21 arendași de moșii arătau că țăranii clăcași refuză să efectueze obligațiile ce le aveau față de proprietate, puindu-să și viața noastră în pericol, fiindcă țăranii au înțeles că au dobîndit drepturi, nevoind a adăsta înființarea legilor de acum, au început cu împotrivire și răzvrătire... nesupunîndu-să de loc legiuirilor ce pînă acum au avut și pă care le-au păzit.²⁴

Agitațiile țărănești nu pot fi oprite nici de repetatele apeluri ale guvernului provizoriu, care îndemnau la îndeplinirea obligațiilor proprietărești, pînă cînd adunarea obștească, aleasă în termen de trei luni, va hotărî asupra emancipării clăcașilor și împrumietării acestora.²⁵

În legătură cu valul frămîntărilor țărănești, mereu crescînd Ocîrmuirea județului Dîmbovița poruncea, la 16 iunie 1848; „ca îndată să restatornicească pă toți lăcuiitorii țărani, în cea mai dinainte stăruință asupra muncii pămîntului și altor în parte interesuri, mai cu seamă acum, cînd este timpul recoltei, fiindcă s-au luat știință că s-ar fi înăpustit chiar aceste ale lor folositoare interesuri, preumblîndu-se dă la un loc pînă la altul”.²⁶

Decele încercări ale boierimii contrarevoluționare din județ, de a stăvili mișcările țărănești, nu duc nici ele la nici un rezultat. În august 1848, subadministratorul plășii Ialomîța, Eftimie Beștelei, participant activ la revoluție, raporta superiorilor săi descoperirea unor adevărate comploturi boierești, arătînd că unii proprietari „îndărătnicesc pe ai lor clăcași de a se conforma în cauza de azi”.²⁷

Starea de spirit a țărănimii este elocvent redată într-un raport adresat Guvernului Provizoriu la 12 iulie 1848, care consemna: „Lăcuiitorii clăcași ai celor mai multe sate, petrec într-o nesupunere... atît de însemnătoare, încît nu numai datoriile lor către proprietate nu voiesc a le îndeplini, lăsînd într-o desăvîrșită răpunere toată recolta, amenințînd pe

2. Ibidem, dos. 1275/1843, f. 8-9.

23. Ibidem, dos. 1108/1842, f. 1, 8.

24. Ibidem, fond M.A.I. inv. 318, dos. 2/1848, f. 473.

25. Ibidem, f. 481.

26. Arh. St. Dîmbovița, fond Poliția or. Tîrgoviște, dos. 37/1848, f. 83; vezi și Radu Gioglovan, *Revoluția de la 1848 în Tîrgoviște și împrejurimi*, în *Studii și articole de istorie*, vol. VIII, București, 1966, p. 136.

27. Radu Gioglovan, op. cit. p. 138.

proprietari și arendași că-i vor maltrata și le vor dărîma casele de vor îndrăzni să pretindă de la dînșii luarea clăcii...²⁸

La refuzul locuitorilor de pe moșia Gheboia de a efectua zilele de clacă, la fața locului a fost trimis subadministratorul plășii Ialomîța spre a-i lămuri „prin mijloace blinde“.²⁹

Un jurnal al Sfîntului Administrativ Extraordinar, din 31 octombrie 1848, trecea în revistă acțiunile țărănești din perioada revoluției, ce dovediseră „reaua voință a lăcuiților, insuflată de duhul anarhiei“.

Printre acuzațiile care erau aduse locuitorilor în susmenționatul jurnal, erau enumerate: dărîmarea conacelor boierești, desființarea hotarelor livezilor, spargerea eleșteelor de pește, stricarea recoltelor cu vitele, arătîndu-se în continuare că „pe alocurea sătenii clăcași, porniți pã principiul comunismului, cã pãmîntul particularilor va trece în a lor stăpinire, au ridicat după cîmp semănăturile lor, fără să dea proprietății dijma legiuită...“³⁰

Acțiunile țărănești din județul Dimbovița, în perioada la care ne-am referit alături de cele întreprinse în celelalte județe vin să confirme faptul că revoluția a avut trainice și adînci legături în sînul maselor largi populare.

În ciuda „lipsei unui program clar de schimbare socială“³¹ în timpul revoluției, masele populare, țărănimea ce forma majoritatea zdrobitoare a populației, se vor ridica în mai multe rînduri pentru apărarea cuceririlor revoluționare, pentru realizarea acestora.

Proclamațiile revoluționare, propaganda desfășurată de comisarii trimiși de guvernul provizoriu, au dezvăluit țărănimii reaua stre de lucruri existentă în lumea satului și au dat un puternic impuls luptei pentru sfărîmarea vechilor relații sociale, pentru emancipare și pãmînt.

Acțiunile de luptă ale țărănimii vor continua cu și mai mare intensitate după înfrîngerea revoluției, fără a putea fi stăvilite de acțiunile represive întreprinse de forțele contrarevoluției interne și externe.

Ideile înaintate promovate de revoluția de la 1848, vor constitui călăuza luptei pe mai departe a țărănimii, a maselor largi populare.

28. Arh. St. Buc., fond M.A.I. inv. 313, dos. 2/1848, f. 637.

29. Ibidem, f. 436.

30. Arh. St. Dimbovița, fond Tribunalul jud. Dimbovița, dos. 26/1848, f. 28.

31. Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multi-lateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, București, Editura Politică 1974, p. 16.